

KUOPIO

**Liite valtuustoaloitteeseen annettuun
vastaukseen / Ikääntyneiden, vam-
maisten ja erityisryhmien asumis-
palvelujen kehittämisen ohjelma**

Sisällysluettelo**Sivu**

1. Sanastoa ja määritelmiä	2
2. Yleistä asumisesta	3
2.1 Asumispalvelujen järjestäminen	3
2.2 Asumisen suunnitteluun vaikuttavia kansallisia linjauksia	3
2.2.1 Ajankohtainen lainsäädäntö ja hallituksen kärkihankkeet osana maakuntauudistusta	3
2.2.2 Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma 2013-2017 linjauksia	3
2.2.3 Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017-2019	4
3. Kuopion kaupungin aiemmat selvitykset ja linjaukset	5
4. Ikääntyvät	6
4.1. Yhteenvetoa palvelustrategiasta, palvelulinjauksista ja näkymistä maakunnalliseen järjestämisvastuuseen	6
4.1.1 Kuopion kaupungin linjaukset	6
4.1.2 Ikäystävällinen Kuopio-ohjelman toteutuminen	6
4.1.3 Maakunnallinen järjestämisvastuu	7
4.2. Nykytilanne	8
4.2.1 Ikääntymiskehitys	8
4.2.2 Palvelurakenne	8
4.2.3 Asumispaikkojen määrät	10
4.2.4 Tuettuun ja/tai palveluasumiseen odottajista	12
4.2.5 Vanhusten asumispaikkojen tarve-ennuste vv. 2017 – 2030	11
4.3. Yhteenveto tarpeesta vuoteen 2030	13
4.4. Mahdollisuuksista vastata kasvavaan paikka- ja palvelutarpeeseen	14
5. Erityisryhmät (mielenterveys ja päihdekuntoutajat)	15
5.1. Perusturvan ja terveydenhuollon palveluverkostojen kehittämisselvitys, asumispalvelut ja sairaalapalvelut. Loppuraportti 20.8.2013.	15
5.2. Tuetun/palveluasumisen hankinnan yhteydessä tehdyt jatkolinjaukset	15
5.3. Nykytilanne suhteessa ennusteeseen 2030	15
5.4. Erityisryhmien asumisen uudistustoento – case Kasarmikatu 6 (hankesuunnitelma 18.8 2015)	16
5.5. Yhteenveto	17
6. Vammaisten ja kehitysvammaisten asumispalvelut	17
6.1 Asumispalveluiden järjestäminen	17
6.2 Kehitysvammaisten henkilöiden laitoshoidon purku	18
6.3 Kehitysvammaisten ja vammaisten henkilöiden asumispalvelun nykytila	19
6.3.1. Kehitysvammaiset	19
6.3.2. Vammaispalvelu	21
6.4. Vammaispalvelujen asumisen suunnitelma	21
6.5. Vammaispalvelujen asumisen kehittämistarpeet	22
6.5.1. Tukiasuminen	22
6.5.2. Perhehoito	22
6.5.3. Lyhytaikainen hoito	22
6.5.4. Hyvinvointiteknologia	22
6.6. Yhteenveto	21
7. Asuntotoimen näkökulmia valtuustoaloitteeseen	23
8. Kaupungin kiinteistöt, kehitys ja suunnitelmat	25
9. Tiivistelmä ja ehdotus jatkotoimenpiteiksi	25

Valtuustoaloite / Ikääntyneiden, vammaisten ja erityisryhmien asumispalvelujen kehittämisen ohjelma

1. Sanastoa ja määritelmiä

Asumispalveluja järjestetään henkilöille, jotka erityisestä syystä tarvitsevat apua tai tukea asumisessa tai asumisensa (ml. asunnon) järjestämisessä.

Palveluasumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat soveltuvan asunnon sekä hoitoa ja huolenpitoa. Palveluasumisella tarkoitetaan palveluasunnossa järjestettävää asumista ja palveluja. Palveluihin sisältyvät asukkaan tarpeen mukainen hoito ja huolenpito, toimintakykyä ylläpitävä ja edistävä toiminta, ateriala-, vaatehuolto-, peseytymis- ja siivouspalvelut sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut. Tehostettua palveluasumista järjestetään henkilöille, joilla hoidon ja huolenpidon tarve on ympärivuorokautista.

Tilapäistä asumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat lyhytaikaista, kiireellistä apua.

Tuettua asumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat tukea itsenäiseen asumiseen tai itsenäiseen asumiseen siirtymisessä. Tuetulla asumisella tarkoitetaan asumisen tukemista asumisen ohjauksella, sosiaaliohjauksella, muilla sosiaalipalveluilla ja vertais- tai vapaaehtoistuellla.

Sosiaalihuollon laitospalveluilla (pitkäaikaishoiva) tarkoitetaan hoidon ja kuntouttavan toiminnan järjestämistä jatkuvaa hoitoa antavassa sosiaalihuollon toimintayksikössä. Laitospalveluja voidaan järjestää lyhytaikaisesti tai jatkuvasti, päivisin, öisin tai ympärivuorokautisesti. Pitkäaikainen hoito ja huolenpito voidaan toteuttaa laitoksessa vain jos se on henkilön terveyden tai turvallisuuden kannalta perusteltua, tai siihen on muu laissa erikseen säädetty peruste.

AATU on arjen aktivoiva tuen jakso, joka kohdistuu pääasiassa henkilöille, joiden arvioidaan olevan joutumassa tuetumpaan asumismuotoon ja joilla on todettavissa kuntoutumispotentiaalia (omatoimisuuden aktivoituminen lisää toimintakykyä ja arjen pärjäämisen edellytyksiä).

ARVI on kuntoutusjakso, joka toteutetaan ikäihmisen ollessa siirtymässä jatkuvien palvelujen piiriin ja kun henkilöllä on todettavissa kuntoutumispotentiaalia omatoimisuuden parantamiseksi (esim. sairaalahoitojakson jälkeen).

Erityisryhmillä tarkoitetaan mielenterveys- ja päihdekuntoutujia (ERAP)

2. Yleistä asumisesta

2.1. Asumispalvelujen järjestäminen

Asumispalvelujen järjestämisvelvollisuudesta säädetään sosiaalihuoltoa koskevassa lainsäädännössä. Säädökset on kirjattu sosiaalihuoltolakiin, vammaispalvelulakiin ja kehitysvammaisten erityishuoltolakiin. Sosiaalihuoltolain mukaan asumispalveluja järjestetään henkilöille, jotka erityisestä syystä tarvitsevat apua tai tukea asumisessa tai asumisen järjestämisessä. Asuminen voi toteutua tuetusti, palveluasumisena tai tehostettuna palveluasumisena.

2.2. Asumisen suunnitteluun vaikuttavia kansallisia linjauksia

2.2.1. Ajankohtainen lainsäädäntö ja hallituksen kärkihankkeet osana maakunta-uudistusta

Maan hallituksen valmistelemissa mallissa sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäjänä toimisi jatkossa maakunta. Kunta omalta osaltaan vastaa asuinrakentamisen (ml. erityisryhmät) kaavoituksesta, maankäytöstä ja asuntotuotannon järjestämisestä. Kesällä v. 2016 on tullut voimaan laki kuntien ja kuntayhtymien eräiden oikeustoimien väliaikaisesta rajoittamisesta 8548/2016). Laki on voimassa 31.12.2019 saakka. Laki sallii vain lupamenettelyn kautta kuntien ja kuntayhtymien toteuttamat yli viiden miljoonan euron investoinnit sosiaali- ja terveydenhuollon toimitiloihin ja rakennuksiin. Em. rajoituslaki on huomioitava suunniteltaessa sinänsä välttämättömiä ikääntyneiden, vammaisten ja erityisryhmien asumispalveluiden nykyisen asuntokannan korjausinvestointeja ja tulevan kapasiteetin investointitarpeita.

Jokaiseen tulevaan maakuntaan, siis myös Pohjois-Savoon, on tarkoitus muodostaa nyt käynnissä olevan kansallisen ikääntyneiden kotihoidon ja omaishoidon I & O -kärkihankkeen (kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistetaan kaikenikäisten omaishoitoa) aikana yhteen sovitettu alueellinen palvelukokonaisuus, jossa kotihoito on aina ensisijaista. Uusia toimintamalleja testataan alueellisissa kokeiluhankkeissa. Toimivia ja kaikkiin maakuntiin monistettavissa olevia malleja luodaan muun muassa asiakas- ja palveluohjaukseen sekä asumisen, hoivan ja palvelujen yhteensovittamiseen. Edellä mainitun lisäksi kärkihankkeessa juurrutetaan ja luodaan konkreettisia omaishoitoa vahvistavia toimintamalleja, jotka turvaavat iäkkäiden, mielenterveys- ja päihdekuntoutujien sekä vammaisten lasten laadukkaan hoidon ja huolenpidon kotona omaisen tuella. Tavoitteena on myös lisätä kaikenikäisten tuettua omaishoitoa ja iäkkäiden perhehoitoa. Kärkihankkeen Pohjois-Savon muutosagentin kanssa toimitaan hyvässä yhteistyössä.

2.2.2. Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma 2013 - 2017 linjauksia

Ympäristöministeriön ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma ja vanhuspalvelulain kotona asumisen ensisijaisuutta korostavat näkökulmat tukevat Kuopion kaupungin avohoitopainotteista palvelurakennetta. Voidakseen asua kodeissaan mahdollisimman pitkään tulee ikäihmisillä olla toimiva ja turvallinen asunto ja asuinolot. Asuntokanta muuttuu ja uudistuu kuitenkin hitaasti sekä varustelu- että esteettömyysvaatimusten osalta, ja siksi on tärkeää määrätietoisesti tukea ao. kehitystä. Hyvät asuinolot ja senioriasuntojen palvelujen toteuttamisen kannalta logistisesti edullinen sijainti mahdollistavat myös yksilöllisten kas-

vavioiden kotihoitotarpeiden ja tuen tehokkaan ja vaikuttavan toteuttamisen, ja voivat siten tehdä jopa erilliseen palveluasumiseen siirtymisen tarpeettomaksi.

Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman käytännön tavoitteet

- Parantaa ikääntyneiden asumisolaja siten, että ikääntyneet voivat asua kodeissaan niin pitkään kuin mahdollista terveydentila huomioon ottaen (asuntokanta – määrä ja laatu)
- Tukea ikääntyneiden omaa asumiseen liittyvää varautumista ja ennakointia (konkretisoitavissa: nykyisen asunnon varustelu ja korjausmahdollisuudet; lisätä houkuttelevuutta muuttaa uuteen asuntoon omaehtoisesti ja toimintakyvyn kannalta jo hyvissä ajoin)
- Vaikuttaa siihen, että kunnissa otetaan toiminnan ja talouden suunnittelussa huomioon ikääntyvän väestön asumisen kysymykset (konkretisoitavissa: ikääntyneiden asuminen osana yleistä asuntopolitiikkaa, kotihoidon toiminnan tukeminen esim. logistisin ratkaisuin – henkilöstön liikkuvuus, P- ja 'huoltoajo'-luvut).
- Suunnata asunto- ja rakennusalan toimintaa ottamaan entistä paremmin huomioon ikääntyneiden asumisen tarpeita (konkretisoitavissa: tuetaan kaavoitus- ja maankäyttöratkaisuin investointihalukkuutta, kaikki asuntokanta laajasti esteettöntä ja turvateknologisesti joustavasti varusteltavissa).
- Parantaa toimijoiden yhteistyötä ja luoda ikääntyneiden asumista tukevia toimintamalleja (konkretisoitavissa: hyvät, toimivat yhteistyöpinnat ja kestävän kehityksen mukaiset tehokkaat käytänteet).

Toimenpidelinjaukset

- Ennakointi ja varautuminen
- Esteettömyyden parantaminen ja asuntojen korjaaminen
- Asuntojen laatu ja asumisratkaisujen monipuolisuus
- Asumisen, palvelujen ja elinympäristöjen kokonaisuus

Vuosina 2016–2017 ikääntyneiden asumisen ohjelma on keskittynyt vaikuttamaan laajalaisesti siihen, että ikääntyvän väestön asumisen kehittämistarpeet otetaan huomioon asuntopoliittisissa toimenpiteissä, kuntien suunnitelmissa sekä asunto- ja rakennusalan toiminnassa. Ohjelmassa toteutetaan asumisen kokeiluja, kuten asumisen ja hoivan yhdistäviä ratkaisuja. Lisäksi kehitetään ikääntyneiden asumisen yhteisöllisyyttä ja ikäystävällisiä asuinalueita.

Kehittämisohjelmassa tuotetaan tietoa ikääntyneen väestöosan asumistilanteesta ja luodaan kunnille työkaluja ikääntyneiden asumisen ennakointiin ja kehittämiseen. Kehittämisohjelman toimenpiteisiin sisältyy myös muun muassa asuntojen esteettömyyttä ja turvallisuutta parantavan teknologian ja korjausrakentamisen edistämistä.

2.2.3. Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017 – 2019

Tuoreessa laatusuosituksessa asumisen osalta painotetaan asumisen näkökulmasta seuraavia asioita:

- Iäkkäiden ihmisten tarpeet on otettava huomioon asuntokannan korjaamisen edistämiseksi ja asuinympäristöjen suunnittelussa ja ylläpidossa.
- Asuinympäristöjä on kehitettävä esteettömiksi ja turvallisiksi sekä yhteisöllisyyttä ja osallisuutta tukeviksi. Tämä edellyttää kunnassa eri hallintokuntien ja muiden toimijoiden sekä jatkossa kunnan ja maakunnan välistä yhteistyötä.

•Asumisen ja palvelujen ratkaisuja suunniteltaessa on noudatettava normaaliuden periaatetta niin, että iäkkäiden asunnot ovat mahdollisimman usein tavanomaisessa asuntokannassa. Asumisen ja palvelujen toimivaksi yhteensovittamiseksi on tarve kehittää myös uudenlaisia esteettömiä, turvallisuutta sekä itsemääräämistä tukevia yhteisöllisiä ratkaisuja, jotka huomioivat toimintakyvyssä tapahtuvat muutokset. Nämä ratkaisut rakennetaan paikallisiin olosuhteisiin sopiviksi.

•Palvelurakenne ja -valikoima suunnitellaan jatkossa kunnan/yhteistoimintalueen/maakunnan asukkaiden tarpeet huomioon ottaen yhtenäisenä, integroituna kokonaisuutena huomioon ottaen:

- väestön ikärakenne ja -ennuste,
- yli 75/80 -vuotiaiden toimintakyvyn kehitys,
- suuret palvelutarpeiden aiheuttajat, kuten etenevien muistisairauksien vallitsevuus,
- ikääntyneen väestön taloudellinen tilanne, erityishuomio pienituloisten ikääntyneiden määrään ja tilanteen kehityssuuntaan,
- ikääntyneen väestön asuinolot ja elinympäristö (esteettömyys, turvallisuus),
- ikääntyneen väestön kielelliset tarpeet ja kulttuuriset eroavuudet

Koko ikääntyneestä väestöstä on yhtenäisellä tavalla tunnistettava suuret palvelujen tarvisijaryhmät. Näiden ryhmien palvelurakennetta ja palveluiden kohdentumista on seurattava erikseen.

Erityisesti kehitetään:

- mahdollisimman tervettä ja toimintakykyistä ikääntymistä turvaavia toimia ja palveluja,
- asumisen vaihtoehtoja ja ennakointia, varautumista osana neuvonta- ja ohjauspalveluja,
- kuntoutusta,
- kotihoidon määrää ja sisältöä,
- kotiin annettavien palvelujen palveluvalikkoa niin, että käytettävissä on kotiin annettavia kuntoutuspalveluja, lääkärikonsultaatioita, kotisairaalan palveluja sekä ensihoidon kotiin annettavia päivystyspalveluja,
- kotiutuspalveluita sekä
- omais- ja perhehoitoa

3. Kuopion kaupungin aiemmat selvitykset ja linjaukset

Nyt valtuustoaloitteeseen annettava vastaus perustuu osaltaan myös kaupungin aiempiin omiin selvityksiin, mm. perusturvan ja terveydenhuollon palveluverkostojen kehittämiselvitykseen koskien asumispalveluita ja sairaalapalveluita v. 2013, sekä perusturva- ja terveyslautakunnan linjauksiin 15.12.2015: Ikääntyneiden, vammaisten- ja erityisryhmien asumisesta Kuopiossa ja asumisen tarpeista vuoteen 2030. Viimeksi mainittu on nyt päivitetty vastaamaan syksyn 2017 tilannetta. Keskeisinä muutoksina aiempaan nähden on tunnistettu suunnitellun maakunta-/sote-ratkaisun vaikutukset järjestämisvastuuseen ja kesällä 2016 voimaan tulleet sote-investointirajaukset.

Vanhusten, erityisryhmien ja kehitysvammaisten ostopalveluna toteutettavan tuetun ja palveluasumisen hankinnan yhteydessä (v. 2016) tavoitteena oli edistää asumisen (asunnon

vuokra) ja tuen/hoivan (palvelujen hinta) erottamista kustannusten muodostumisen avoimuuden näkökulmasta. Tavoitteena oli, että ulkoisen tuotannon osalta voidaan erottaa asuminen ja hoiva suunnittelukaudella vähitellen mm. siten, että ulkoinen palvelutuotanto (tuki/hoiva) voi toimia sekä kaupunkikonsernin järjestämissä tiloissa (kaupungin omat tai kunnallisten vuokratilayhtiöiden ao. asuntokanta) tai yksityisen palveluntuottajan tiloissa. Varsinainen tuen/hoivapalvelun tuottaja on erikseen kilpailutuksen perusteella valittu tai kyseessä on asiakkaan tekemä valinta (palveluseteliasiakkuus). Hankinta pyrittiin rakentamaan siten (puitejärjestely), että em. kehitys mahdollistuisi suunnittelukaudella. Kesällä 2016 voimaan tulleet sote-investointirajoitukset hidastivat kuitenkin tämän suunnitelman toimeenpanoa, koska vallitsi epävarmuus tulevasta maakuntasoten aikaisesta toimintamallista ja erityisesti epätietoisuus tulevista kiinteistöomistusjärjestelyistä ja/tai vuokraamisperusteista.

4. Ikääntyvät

4.1. Yhteenvetoa palvelustrategiasta, palvelulinjauksista ja näkymistä maakunnalliseen järjestämisvastuuseen

4.1.1 Kuopion kaupungin linjaukset

Vanhusten, erityisryhmien ja vammaisten asumisen suunnittelussa ja asumisen kehittämisessä on tukeuduttu kaupunginvaltuuston v. 2009 hyväksymään ja v. 2014 päivitettyyn Ikäystävällinen Kuopio –ohjelmaan vuosille 2009-2030 ja palveluverkkoselvityksen (v. 2013) tavoitteisiin vahvistaen asumispohjaista ajattelua. Tuetun/palveluasumisen hankinnan yhteydessä kaupungin oman palvelutuotannon kokonaisvolyymi jätettiin pääsääntöisesti entiselleen kuitenkin siten, että laitoshoidon korvataan erimuotoisella tuetulla ja palveluasumisella. Ikääntymisen ja kotona asumisen edellytysten parantumisen aiheuttama palvelutarpeen määrällinen ja laadullinen kasvu ajateltiin toteutettavan monituottajuuteen perustuen ja markkinamekanismeja hyödyntäen.

Ns. palvelukampus-ajattelu on kaupunkisuunnittelun ja ikäihmisten monimuotoisten palvelukorttelien suunnittelun keskiössä. Ko. konseptilla ohjataan rakentamista sinne missä ikääntyvien palvelutarpeet ovat kasvussa, ja missä aluerakenne ja väestöpohja tukevat edellytyksiä vahvistuvalle yhteisöllisyydelle, palveluyrittäjyydelle ja tehokkaalle palvelulogistialle. Mikäli yksityinen toimeliaisuus ei tuota tarvittavaa määrää uuden asumisen konseptin mukaista ikäihmisten asumista mahdollistavaa asuntokantaa, on kaupungin omilla toimillaan pyrittävä em. kehitystä edistämään. Hyvänä esimerkkinä toimii tällä hetkellä kehityskaarensa alkupäässä oleva Mäntykampus. Lähipalvelualueissa on kyse asumisen ja palveluiden yhdistämisestä niin, että ikääntyville tarkoitettua asumista sijoitetaan tiiviiksi, mutta viihtyisiksi kokonaisuuksiksi tähän tarkoitukseen suunnitelluille alueille. Toteutuksessa vältetään kuitenkin asuinalueiden segregoitumista pelkästään vanhuskortteleiksi.

4.1.2 Ikäystävällinen Kuopio -ohjelmantoteutuminen

Em. Ikäystävällinen Kuopio-ohjelmassa on todettu että, edellytyksiä ympärivuorokautisten hoitopaikkojen tarpeen hillitsemiseksi ovat: (suluissa tehdyt toimenpiteet)

1. Tehokas geriatrinen arviointi ja kuntoutus (mm. geriatripoolin muodostaminen v. 2016)

18.10.2017

Julkinen

2. Oikea-aikaisen psykososiaalisen ja lääkinnällisen kuntoutuksen järjestäminen ikäihmisille heidän kodeissaan ja/tai kuntoutusyksikössä (AATU v. 2016 ja ARVI vv. 2017-2018 VAMU vv.2008-2011),
3. Kotihoidon resurssien vahvistaminen (resursseja lisätty yksilöllisen asiakastarpeen mukaisesti; asiakaskortti – AKO - resurssiseuranta),
4. Kevyemmän palveluasumisen kuten ryhmäkotiasumisen, seniorikortteiden ja elinkaaritalojen kehittäminen ja lisääminen (nk. Mäntykampus),
5. Omaishoidon tuen systemaattinen arviointi ja painotus ennakoivaan suuntaan (peittävyystavoitetta ei ole saavutettu, sisällöllinen kehittäminen edennyt),
6. Kotihoidon palveluiden turvaaminen 24/7 ja kotisairaaloiminnan, kotisaattohoidon ja turvapalveluiden kehittäminen (TULETKO vv. 2016-2017, SOTE-TIKE vv. 2017-2018)

Yhteenvedon voi todeta, että tavoitteisessa on edetty suunnitelmallisesti, intensiteetti toki jkv vaihdellen. Toimenpiteistä kohtaan 4, eli kevyemmän palveluasumisen kuten ryhmäkotiasumisen, seniorikortteiden ja elinkaaritalojen kehittämiseen ja lisäämiseen on erityisesti paneuduttava. Omaishoidon tuen kehittäminen vaatii myös erillishuomiota.

4.1.3 Maakunnallinen järjestämisvastuu

Maakunnallisen järjestämisvastuu toteutuessa maakunta päättää mm. eri palvelumuotojen painopisteet, palvelukriteerit, määrät ja kehittymisen. Oletettavaa on, että laitoshoidon edelleen korvataan erimuotoisella tuella ja palveluasumisella. Palveluasumisessa toteutettaneen mahdollisuuksien mukaan yksiportaista asumismallia, mikä tarkoittaa, että asiakas voi jatkaa asumista kodissaan, samassa asunnossa, myös palvelutarpeen kasvaessa. Yksiportaaisessa asumisen mallissa samassa yksikössä voivat asua sekä tavallista että tehostettua palveluasumista tarvitsevat asiakkaat, jolloin palveluasumisen muodon määrittelee asiakkaan tuen ja hoidon tarve eikä tilaratkaisut.

Jatkon suhteen (maakunta-soten syntyessä) on syytä linjata selkeästi kaupungin rooli asumisen (asuntotuotanto) mahdollistajana ja toteuttajana, jolloin sote-toiminnan osuus on arjen tuen ja hoivapalvelun järjestäminen ja tarvittaessa hoivaan liittyvien tukipalvelujen organisoiminen. Tässä yhteydessä olisi myös ratkaistava missä tilanteissa ja kohteissa ns. välivuokrausmallia (sote-järjestäjä ja/tai –tuottaja vuokraa kiinteistön omistajalta asunnon, asuinkiinteistön tai sen osia edelleen vuokrattavaksi tuki-, hoito- ja/tai hoivapalveluja tarvitsevalle asiakkaalle) mahdollisesti sovellettaisiin. Vanhusten, erityisryhmien ja vammaisten asuintaloissa on usein yhteisiä tiloja ja/tai sote-palvelutuottajan henkilökunnan sosiaalitiloja, joita ei voida säilyttää asukkaiden vuokrissaan kustannettaviksi.

Mahdollinen maakunta-soten syntyminen on lisännyt yksityisten investoreiden ja palvelutuottajien halukkuutta rakentaa tuki- ja palveluasumiseen tarkoitettua asuntokantaa markkinaehtoisesti investorin omalla riskillä. Tämän aktiivisuuden seurauksena voi olla syntymässä etenkin ikääntyvän väestön tarpeisiin suunnattuja markkinaehtoisesti toimivia yksiköitä myös Kuopioon. Kehitys on myönteistä ja toivottavaa. Koordinaation ja suunnitelmallisuuden vuoksi on kuitenkin tärkeää kyetä ohjaamaan ko. asuntokannan syntymistä kaupunkisuunnittelun ja palvelulogistiikan näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti. Tämä voisi toteutua esim. niin, että ko. rakentamista suunnitellaan ja toteutetaan ns. lähipalvelualueiden yhteyteen.

4.2 Nykytilanne

4.2.1 Ikääntymiskehitys

Väestön ikääntymiskehitys on valtakunnallinen trendi, jonka vaikutukset tulevana vuosikymmeninä näkyvät enenevästi ja kiihtyvästi varsinkin kaupunkipaikkakunnilla. Monilla maaseutupaikkakunnilla ikääntymisen aiheuttamiin haasteisiin on jouduttu reagoimaan voimakkaammin jo aiemmin.

6/2017 päivitetyn tilannekuvan mukaan Kuopiossa yli 75-vuotaiden määrä vuonna 2017 on 10 350 henkilöä ja ennuste vuodelle 2030 on 16 320 henkilöä, mikä tarkoittaa reilussa vuosikymmenessä 58 % kasvua ikääntyneiden määrään.

Ikääntyneille kohdistettavia asumispaikkatarpeita laskettaessa on syytä huomioida, että yli 75-vuotiaiden käytössä olevien ympärivuorokautisten hoivapaikkojen (707 paikkaa sis. omatuotanto ja ostopalvelut) rinnalla samoissa yksiköissä asuu myös alle 75-vuotiaita (118 henkilöä), so. noin 15 % kokonaispaikkamäärästä olisi varattava alle 75-vuotiaiden käyttöön.

Ikääntymiskehitys:

	75-84-v.	yli 85-v.	yht.	josta 7 %
2017	7 360	2 990	10 350	725
2020	7 570	3 150	10 720	750
2030	12 270	4 050	16 320	1 142
2040	12 790	7 080	19 870	1 391

4.2.2 Palvelurakenne

Ikäystävällinen Kuopio -ohjelman käynnistämisyksikössä v. 2009 palvelurakenne oli laitoshoitopainotteinen. Vajaassa kymmenessä vuodessa yli 75-vuotiaiden osalta, samalla kun ikääntyvien absoluuttinen määrä on merkittävästi kasvanut, on kotona asuminen lisääntynyt siten, että vuoden 2009 vajaasta 91 %:n peittävydestä on noustu hieman yli 93 %:n peittävyteen. Palvelurakenteen laitospainotteisuuden purkamisessa (yli 75-vuotiaat) on edetty tavoitteellisesti siten, että pitkäaikaisen laitoshoidon peittävyys oli v. 2009 5,4 % kun se nyt on 1,6 %. Vastaavasti muun ympärivuorokautisen hoivan (tehostettu palveluasuminen) peittävyys on kasvanut maltillisesti, mutta tavoitteellisesti, 3,9 %:sta 5,3 %:een. Palvelurakenteen keventämistavoite ympärivuorokautisen hoivan peittävydessä, 7 %, on siten saavutettu.

Ikäystävällinen Kuopio -ohjelman rakennetavoitteista ja toteutumista:

	Peittävyys tavoite % Ikäystävällinen Kuopio	2017	
		Toteutunut 1/2017	Valtakunnallinen tavoite (%) >75 – v.
Kotona asuvat -sis. palveluasumi- sen (ryhmäkodit, joissa hoito ei ympä- rivuorokautista)		1,4 %	
Asuu kotona	93	93,2	91 – 92
Säännöllisen kotihoidon piirissä			
josta omatuotanto n. 11 %	18	n. 14	13 – 14
Omaishoidon tuen piirissä	6	4,7	6 - 7
Tehostettu palveluasuminen (tepa)			
– 24/7 hoito	5	5,2	6 – 7
Pitkäaikaishoidossa olevat			
– 24/7 hoito	2	1,6	2 – 3
<i>Tepa + pitkäaikaishoi- tosh.yhteensä</i>	7	6,8	8 – 10

Kotihoidon peittävyys kaupungin oman palvelutuotannon osalta on noin 11 %. Tarkkaa tietoa yksityisen palvelutuotannon määrästä kohdistuen yli 75-vuotiaisiin ei ole. Arvio yksityisen kotihoidon (itse maksavat asiakkaat) määrästä perustuu aiempaan selvitykseen, jolloin se oli säännöllisen kotihoidon osalta n. 2,7 %. Nykyisin osuus lienee suurempi.

4.2.3 Asumispaikkojen määrät

Palveluasumisen ja laitoshoidon paikkamäärät $\geq$ 75-vuotiailla keväällä 2017

(luvuissa ei ole mukana alle 75-v. asukkaat, yht. 118 henkeä)

Vanhusten asumisen paikkamäärät	oma	osuus (%)	osto	osuus (%)	yht.	Peittävyys (%)
Pitkäaikaishoiva-asuminen (laitos)	153	95	11	5	164	1,58
Tehostettu palveluasuminen	161	30	382	70	543	5,25
Ympäriverk yhteensä	314	44	393	56	707	6,83
Vuorohoido	50	100			50	
Tavallinen palveluasuminen (ryhmäkoti, palveluseteli)	129	90	16	10	145	1,4

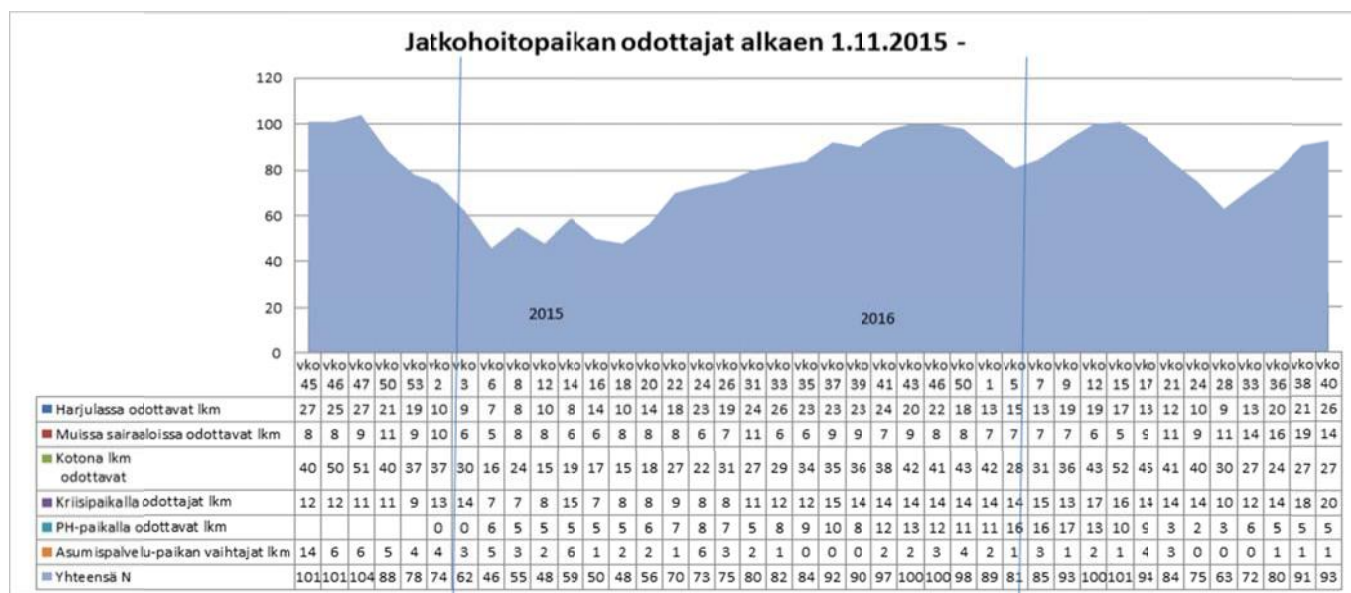
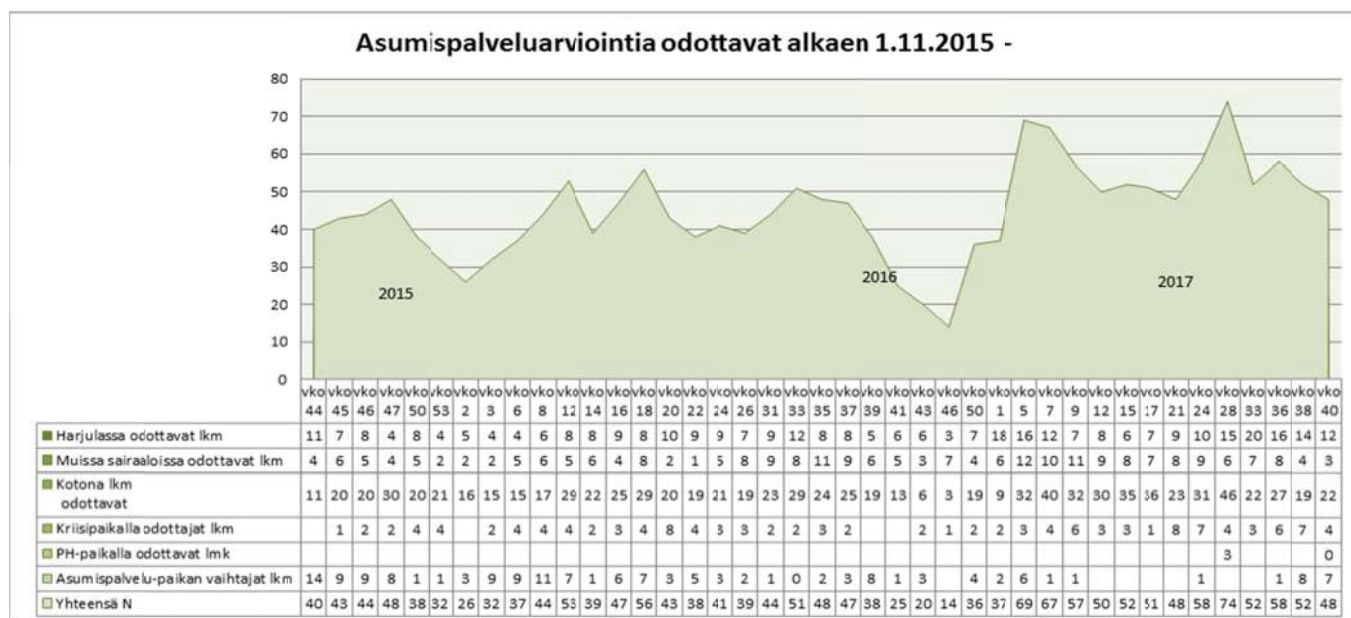
4.2.4 Tuettun ja/tai palveluasumiseen odottajista

Alla olevissa kaaviossa on kuvattu tuettua ja/tai palveluasumista koskevan palvelutarpeen arviointia odottavien jonokehitys ja suunniteltua asumisratkaisua odottavien jonotilanne. On huomattava, että tämä odottajien määrä ei ole stabiili, vaan tilanne on dynaaminen ja keskimäärin jonossa olevista kuukausitasolla noin 25 henkilöä saa uuden palveluasumipaikan asunnon vapauduttua.

Yhteenvedona asumisen jonotilanteesta:

- Valtaosa (82 %; I-IX/2017 yht. 504 toteutettua arviointia) palvelutarpeen arvioinnista käynnistyy vasta lakisääteisen määräajan (7 työpäivää) jälkeen. Prosessia kehitetään jatkuvasti, jotta asiakkaiden etu ja lainmukaisuus turvattaisiin.
- Yksittäiset henkilöt ovat joutuneet odottamaan asumisratkaisua yli lain säätämän 90 vrk odotusajan. Asumispaikkajonoon sijoitetuista pääosa (57 %) odottaa tehostetun palveluasumisen paikkaa, pienempi osa odottaa palveluasumisen paikkaa. Laitoshoidon jonoa ei merkittävästi ole. Osa ikääntyneistä asumisratkaisun odottajista asuu kotona, osa sairaalaosastoilla ja asumisyksiköiden ns. kriisipaikoilla. Sairaalaosastoilla ja kriisipaikoilla odottavat joutuvat käyttämään noin yhden osastollisen (20-30 paikkaa) verran olemassa olevaa muihin tarkoituksiin varattua kapasiteettia, joka on epätarkoituksenmukaista sekä heidän omien kuntoutumisedellytystensä että järjestelmän toimivuuden kannalta.
- Asumispaikan (ml. asunto) järjestäminen vie pääsääntöisesti viikkoja ja asian hoitamiseksi tarvitaan käytännössä aina jnk ns. järjestelyjono.
- Tätä kirjoitettaessa 10/2017 kirjoilla olevista odottajista 4:lle on aikataulutettu muutto ja asumispaikka tiedossa. Heidät pois lukien jonoon jää 89 henkilöä.
- Vuoden 2017 aikana laitoshoidon yksiköitä muuttuu palveluasumisen yksiköiksi (Nilsia ja Riistavesi). Laitoshoidon hyvä jonotilanne mahdollistaneekin myös jatkossa

pitkäaikaishoivan paikkojen muuttamisen asumispalveluyksiköiksi, kunhan muutoksiin liittyvät tekniset ja taloudelliset reunaehdot sen mahdollistavat (Harjulan pitkäaikaishoivan osastot, Maaninka Ainola, Puijonlaakso)

18.10.2017

Julkinen

2.10.2017					
	KESKEN ERÄISET ARVIOINNIT	PALVELU- ASUMINEN	TEHOSTETTU PALVELU- ASUMINEN	PITKÄAIKAIS- HOIVA (LAI- TOS)	SIPA YHT.
Harjula os1	1	4	4		8
Harjula os 2	2	2	3		5
Harjula os 4	7		4	2	6
Harjula os 5	2		6	1	7
Harjula os 6-7					0
Harjula yht.	12	6	17	3	26
Karttulan VO	1	3	5		8
Juankoski vo	1		4		5
Tuusniemi	1	1			1
Muu srlä					0
Sairaaloissa yhteensä	15	10	26	3	40
Kotona odottavat	22	14	13		27
Kriisipaikalla odottajat	4	10	10		20
PH-paikalla odottaja		1	4		5
Asumispalvelu- paikan vaihta- jat	7			1	1
YHTEENSÄ	48	35	53	4	93

4.2.5 Vanhusten asumispaikkojen tarve-ennuste vv. 2017 – 2030

Ikäystävällinen Kuopio -ohjelman lisäksi on tehty palveluverkostojen kehittämisselvitys, jossa on huomioitu asumispalvelut ja sairaalapalvelut. Molemmissa em. selvityksissä palvelurakenne on avohoitopainotteinen. Tulevaisuuden palvelurakennetta arvioitaessa on valmisteltu näkemys palvelutarpeista molempien aiempien selvitysten pohjalta.

Palveluverkostoselvityksessä v. 2013 linjatut peittävyystavoitteet ≥ 75-v. osalta ***vahvennettuina kurssiivilla***

Vanhusten asumisen paikkatarve-ennuste	2017 tilanne	2030
Pitkäaikaishoiva-asuminen 0,0 %	164	0
Kuntouttava asuminen 0,95 %	0	155
Vuorohoito 0,6 %	50	98
Tehostettu PA	543	
Tavall. PA ryhmäkodit	145	
Palveluasuminen (<i>tehostettu 5%+ tavallisen/ysiportainen asuminen 2%</i>)		1 142
yht.	852	1 395
Ikäihmisille suunnattu normaali asuminen	837 (2015 tieto)	-
Elämäntapa-asuminen	-	1 402
Yhteensä 17 %	1 743	2 774

V. 2017-2040 tarvittavia paikkamääriä eri prosenttitavoitteilla, joita suunnitelmissa on mainittu

Vuosi	75-84v	yli 85	yht.	josta 7 %	0,6 %	0,9 %	2 %	5 %	6,5 %
2017	7 360	2 990	10 350	725	62	98	207	518	673
2020	7 570	3 150	10 720	750	64	102	214	536	697
2030	12 270	4 050	16 320	1 142	98	155	326	816	1 061
2040	12 790	7 080	19 870	1 391	119	189	397	994	1 292

4.3 Yhteenveto tarpeesta vuoteen 2030

1. Lähtökohtana Ikäystävällinen Kuopio –ohjelma

- Ympäri vuorokautisen hoivan (laitos- ja tehostettu palveluasuminen) peittävyystavoite (7 %) paikkatarve (sis. pitkäaikaishoivan, vuorohoidon ja tehostetun palveluasumisen) kasvaa nykyisestä 757 paikasta 1240 paikkaan (483; +64 %)
- Palveluasumisen (ml. ryhmäkotien) peittävyys (1,4 %) säilyessä nykyisenä paikkatarve edellä mainitun lisäksi on nykyisen 145 paikan kasvu tasolle 228 paikkaa (83; +57 %)
- Muutos yhteensä 902:stä 1468 paikkaan (tehostettu ja tavallinen palveluasuminen, pitkäaikaishoiva ja vuorohoito) (566; +63 %)
- Muutos jaettuna vuosille 2018 - 2030 tarkoittaa +566 paikkaa /12v = keskimäärin 47 uutta paikkaa /vuosi

2. Lähtökohtana vuoden 2013 palveluverkkosuunnitelma

Palvelurakenteen edelleen keventyessä vuonna 2013 suunnitellulle tasolle, rakennemuutokset olisivat seuraavat:

- tehostetun PA paikkamäärä	5 %	543 => 816 paikkaan
- tavallinen PA (yksiportainen)	2 %	145 => 326 paikkaan
- kuntouttava asuminen	+0,95 %	0 => 155 paikkaan
- pitkäaikaishoiva	0 %	164 => 0 paikkaa
- vuorohoito	0,6 %	50 => 98 paikkaan
- yht.		902 => 1395 paikkaan

Elämäntapa-asuminen

837 (v. 2015 tieto) => 2774 asuntoa

Yhteenvetona

- pitkäaikaishoiva (laitos) korvautuu miltei kokonaan erimuotoisella asumisella.
- ympäri vuorokautisen hoivan (tehostettu palveluasuminen + vähäinen vaikeahoitoisten muistihäiriöpotilaiden laitoshoidon) peittävyys pienenee tasolle 5 % 75-v. täyttyneistä.

- kuntouttava asuminen palvelumuotona vielä rakentumatta ja muodostumatta omana rakenteenaan ja palvelulinjanaan.
- tavallinen palveluasuminen (ml. ryhmäkodit) luokitellaan osaksi kotona tapahtuvaa tuettua asumista ja sen suhteellinen osuus kasvava.
- kotona toteutuvien asumisen tukimuotoja resursoitava ja kehitettävä mm. turvateknologian tukemana.
- synnyttävän asuntokannan on tuettava (sijainti, palvelut, teknologia, logistiikka) kotona toteutuvaa palvelutuotantoa, mikä tarkoittaa kehitystä, jossa voinnin ja toimintakyvyn huonontuessa ikäihmisten koti säilyy samana ja kotiin vietäviä palveluja lisätään tarpeen mukaisesti.
- paikkamäärä muutos 493-566 paikkaa/12 v. (2018–2030) => 41-47 uutta paikkaa/vuosi (palveluverkkoselvityksen ja Ikäystävällinen Kuopio-ohjelman mukaan)
- ns. elämänkaarikaariasuminen mallinnettava integroiduksi osaksi em. kokonaisuutta

Em. paikkalaskennassa ei ole huomioitu n. 15 % osuutta ympärivuorokautisen hoivan paikoista, jotka kohdistuvat alle 75-vuotiaille asiakkaille. Alle 75 -vuotiaiden käyttämän kokonaispaikkamäärän on arvioitu pysyvän nykytasolla vaikka ikääntymiskehitys aiheuttaa paineita myös alemmissa ikäluokissa. Molemmissa skenaariossa on syytä varautua laitospaikkojen muuttamiseen tehostetun palveluasumisen paikoiksi.

4.4 Mahdollisuuksista vastata kasvavaan paikka- ja palvelutarpeeseen

Kuten edellä todettu, tärkeimmät Ikäystävällinen Kuopio -ohjelmassa mainituista keinoista ympärivuorokautisen hoivan tarpeen kasvun hillitsemiseksi on otettu käyttöön ja synnytettyjä toimintamalleja kehitetään edelleen aktiivisesti. Turva- ja kommunikaatioteknologia ja erilaiset keinoälyratkaisut kehittyvät nopeasti ja helpottanevat erityisesti kotihoitoasiakkaiden arkea, ja saattavat siten osaltaan ratkaista edessä olevaa resurssihaastetta. Ajankohtaisina kehittämiskohteina mainittakoon esimerkiksi ARVI –kuntoutus, eli toimintamalli, jolla tuetaan ja aktivoidaan ikäihmisiä pysyvien palvelutarpeiden alkuarviointivaiheessa, jotta yksilön oma kuntoutumispotentiaali ja lähiyhteisön voimavarat tulisivat optimaalisesti hyödynnetyiksi. Toisena vahvana kehittämiskonkretiana on ns. SOTE-TIKE toimintamalli, jolla turvataan kotona toteutuva arviointi ja hoito myös lisääntyviin akuutteihin palvelu- ja hoitotarpeisiin. Edelleen kotona asumista tukemaan suunnitteilla on 'Tarjoomo'-työnimellä kutsuttu palvelu, jossa järjestetään kotona asumista tukevien palveluiden ja turvateknologisten ratkaisujen ja tuotteiden matalan kynnyksen esittely- ja kokeilupiste yritys-/järjestöyhteistyönä. Tällä voidaan mahdollisesti madaltaa kynnystä ao. teknologian omatoiseen hankintaan.

Ennakoivat tukimuodot eli kuntoutukselliset interventiot asiakkuuksien alkuvaiheessa ja mahdollisesti siihen liitetyt ennakoivat/välivaiheen asumisratkaisut yhdistettynä turvateknologisiin ratkaisuihin mahdollistanevat avohoitopainotteisuuden edelleen kehittymisen. Oleellisena kysymyksenä tässä kehityksessä on varsinaisen sote-toiminnan rinnalla yhteisöllisyyden mahdollistamat eri tukimuodot ja niiden aktiivinen kehittäminen mm. yksinäisyyden ja turvattomuuden tuntemuksien lievittämiseen. Myös perhe- ja omaishoidon lisääminen on mahdollistava ratkaisukeino em. haasteeseen. Oleellimmat resurssitarpeet ja kasvupaineet muodostuvat kuitenkin henkilökohtaisena asiakkaan kodissa toteutuvasta sote-ammattilaisten työpanoksesta (kotihoito), olipa asukkaan asumisratkaisu sitten perinte-

sen käsityksen mukainen oma koti, seniori/elämäntuottoasunto, tukiasunto tai palveluasuminen.

5. Erityisryhmät (mielenterveys ja päihdekuntoutujat)

Pohjana olleet selvitykset ja linjaukset koskien erityisryhmiä

5.1. Perusturvan ja terveydenhuollon palveluverkostojen kehittämisselvitys, asumispalvelut ja sairaalapalvelut. Loppuraportti 20.8.2013.

Raportissa linjattiin, että vuonna 2030 erityisryhmille tarvitaan 600 asumispaikkaa, joista vain 80 palveluasuntoa on yksityisten palveluntuottajien asumisyksiköissä ja 520 paikkaa on kaupungin omana tuotantona tai yksityisenä tuotantona kaupungin tarjoamissa tiloissa.

5.2. Tuetun/palveluasumisen hankinnan yhteydessä tehdyt jatkolinjaukset

- Tehostetun palveluasumisen tarvearvio laskettiin 210 paikasta 150 paikkaan
- Palveluasumiseen ei muutoksia, tarve 200 paikka
- Tuettu asuminen lisäys tarvearvioon 175 paikasta 250 paikkaan

Mielenterveyskuntoutujat	Laitoshoitto	Tehostettu palveluasuminen	Palveluasuminen	Tuettu asuminen	Tilapäinen asuminen
Nykytilanne 2017					
Oma tuotanto	0	0		9 Mäntykoti	
Osto	0	101	169	219	
Ennuste 2030 (linjaus 2013)					
		210	200	175	15
Hankinnan yhteydessä valmisteltu 2015					
Oma tuotanto tai tuotanto kaupungin tarjoamissa tiloissa	0	150	200	250	
Osto	0	0	80	0	

5.3. Nykytilanne suhteessa ennusteeseen v. 2030

Verrattaessa nykytilanteeseen raskaampien tukien mukaisten asumismuotojen tarpeen on ennustettu kasvavan selkeästi, varsinkin tehostetun palveluasumisen osalta. Perusturva- ja terveyslautakunnassa 6/2017 hyväksytyissä erityisryhmien asumisen palvelukuvauksissa ja palvelukriteereissä on nimenomaisesti pyritty korostamaan kuntoutumisen mahdollisuutta, so. 'portailla alaspäin' kohti kevyempää tukea ja hoivaa, mutta parempaa omaa toimintakykyä, itsenäistä pärjäämistä ja arjen hallintaa. Haasteena tässä kehityksessä on kevyempien palvelumuotojen (kotona toteutuvan tuen ja palvelujen) niukka resursointi suhteessa tarpeeseen.

18.10.2017

Julkinen

Kehittämisen painopisteitä:

1. Jotta palvelurakenne säilyisi tarpeenmukaisena ja samalla kuitenkin mahdollisimman kevyenä on tulevien vuosien jatkokehittämisessä keskiössä oltava erimuotoisten kotona toteutuvien tuen ja palvelujen kehitystyö (sisältäen tarpeiden mukaisen resursoinnin).
2. Yhtenä näkökulmana tässä kehitystyössä on esimerkiksi sosiaalinen isännöinti. Ratkaistava on missä muodossa em. palvelua järjestetään kunnan hyvinvointia edistävänä toimintana ja missä muodossa osana sote-toimintaa yritysten, yhteisöjen ja järjestöjen kanssa ja milloin sosiaalinen isännöinti nähdään kiinteänä osana asumisratkaisua. Toimiva sosiaalisen isännöinnin malli ja vahvistettu kotiin annettu tuki mahdollistaisi palvelurakenteen säilymisen kevyenä huolimatta ennustetuista tarpeiden kasvuista. Sosiaalinen isännöinti vastaisi osaltaan asumisen arjen tuesta (yhteisö- ja yksilötasolla) ja sote-toimijuus puolestaan huolehtisi asukkaille yksilöllisesti arvioidun arjen tuen erityisesti lainsäädännöllisestä tarveperustaisuudesta lähtien.
3. Erityisryhmien palvelujen järjestämisen haasteisiin ja siihen liittyvään monitoimijaisuuteen (mm. erikoissairaanhoido, erityisryhmien asumisen palveluohjaus, Kuopion psykiatrian keskus KPK, aikuissosiaalityö, vuokratiloyhtiöt, terveydenhuollon avohoido, ostopalvelutoimijat) liittyviä yhteistyöpintaongelmia on ratkaistava avoimella monitoimijaisella yhteistyöllä. Askel eteenpäin monitoimijaisuuden haasteiden vähentämisessä ja yhtenäisen kuntouttavan toimintamallin luomisessa olisi rakenne, jossa asumisen arvioinnin tukena ja osana sitä olisi hoidon ja kuntoutumisen erillinen asiantuntijatyöryhmä (vrt. ikäihmisten geriatripooli ja muut ikäihmisten palvelujen asiantuntijat ja palveluohjaus). Maakunnallisessa valmistelussa alustavasti on linjattu erityisryhmien asumisen kokonaisuutta siten, että se on osa maakunnallisia päihde- ja mielenterveyspalveluja. Suunniteltu ratkaisu selkeästi vähentää palveluprosessin sisäisiä rajapintaongelmia ja mahdollistaa koko palveluprosessin toiminnallisen ja taloudellisen kehittämisen, mutta ollakseen taloudellinen edellyttää arjen toimivuutta tukevaa yhteistyötä kuntayhteisön toimijoiden ja soten välillä.
4. Lähtökohtana on tukea eri toimin erityisryhmien asumista osana normaalia asumisyhteisöä. Asumiseen liittyvien monimuotoisten ongelmien varhaisen puuttumisen toimintamallien kehittäminen vaatii erityishuomiota.

5.4. Erityisryhmien asumisen uudistustoento - case Kasarmikatu 6 (hankesuunnitelma 18.8 2015)

Periaatteena on, että palvelut järjestetään asukkaan tarpeen mukaan suunnitelmallisesti eri toimijoiden yhteistyönä niin, että tehostetun palvelun piirissä olevat asunnot sijaitsevat yhtenä kokonaisuutena ja tukiasunnot sijoittuvat kiinteistössä hajautetusti. Asumispalveluun liitetään kuntouttavalla työotteella toteutetut palvelut henkilöstön tuottamina ja esim. järjestöjen ylläpitäminä (esim. klubitilojen toiminta).

Taloon tulee 15 tehostetun asumispalvelun asuntoa ja 12 tukiasuntoa. Loput asunnoista ovat normaaleja vuokra-asuntoja kuopiolaisille. Virka-ajan ulkopuolella tapahtuva yksikön toiminta voi pitää sisällään myös muualla asuvien asumispalveluasiakkaiden puhelinohjausta ja neuvontaa. Asuintalo valmistuu syksyllä 2018.

18.10.2017

Julkinen

Uuden yksikön toiminnan mallinnus ja käyttöönotto auttaa kehittämään osaltaan kaupungin omaa palvelutuotantoa ja siihen liittyviä tukitoimia.

5.5. Yhteenveto

Keskiössä erityisryhmien asumisen järjestämisessä on avohoidon mahdollisuuksien vahvistaminen, jotta kevyt palvelurakenne saadaan ylläpidettyä. Osana tätä kehitystä on varmistettava asiantuntijuuden vahvistuminen osana palveluohjauksen kuntoutumista tukevaa asiakasprosessia ja päätöksentekoa. Kehittämisessä mukana on pidettävä myös asumisen riskejä tunnistavan ennakoivan toimintamallin kehitystyö.

6. Vammaisten ja kehitysvammaisten henkilöiden asumispalvelut Kuopiossa

6.1. Asumispalveluiden järjestäminen

Asumispalvelujen järjestämisvelvollisuudesta säädetään sosiaalihuoltoa koskevassa lainsäädännössä. Säädökset on kirjattu sosiaalihuoltolakiin, vammaispalvelulakiin ja kehitysvammaisten erityishuoltolakiin.

Asumispalvelujen järjestämisestä vaikeavammaisille henkilöille säädetään laissa vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (vammaispalvelulaki) ja laissa kehitysvammaisten erityishuollosta (kehitysvammalaki). Vammaispalveluasetuksen mukaan kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämäntoiminnoista. Kehitysvammalain mukaan erityishuoltoon kuuluvia palveluja ovat tarvittaessa esimerkiksi asumisen järjestäminen.

Valtioneuvosto on laatinut 21.10.2010 periaatepäätöksen ohjelmasta kehitysvammaisten asumisen ja siihen liittyvien palvelujen järjestämiseksi (Kehitysvammaisten asumisohjelma KEHAS). Ohjelman tavoitteena on laitoshoidon purkaminen vuoteen 2021 mennessä. Edelleen tavoitteena on myös mahdollistaa sekä laitoksista että lapsuudenkodista muuttaville kehitysvammaisille yksilöllinen asuminen. Vuoden 2012 marraskuussa hallitus hyväksyi periaatepäätöksen, jonka mukaan jokaisella kehitysvammaisella ihmisellä on oikeus asua samoin kuin muutkin kuntalaiset ja saada tarvitsemansa palvelut. Periaatepäätös ohjaa kuntia lakkauttamaan vammaisten ihmisten laitoshoidon ja kehittämään asumista sekä asumisen tukemiseksi tarvittavia palveluja. Perustan tälle luovat Suomen perustuslaki ja YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskeva yleissopimus.

Kuopion kaupungin perusturva ja terveydenhuolto on laatinut vuonna 2013 palveluverkkoselvityksen asumis- ja sairaalapalveluista. Palveluverkkoselvityksessä linjattiin tuolloin kaupungin oman tuotannon asumispalveluiden ja ostopalvelun välistä suhdetta. Perusturva- ja terveyslautakunta hyväksyi silloisen tarveselvityksen 18.3.2014. Tarveselvityksessä selvitettiin Vaalijalan laitoshoidossa olevien kuopiolaisten kehitysvammaisten henkilöiden asumisen sekä päivä- ja työtoiminnan järjestämistä Kuopiossa. Tarveselvitystä käytettiin taustamateriaalina kehitysvammaisten asumispalveluiden hankinnan valmistelussa 1.1.2017 alkaen ja lautakunta käsitteli asiakastarvetta vuoteen 2030 saakka.

Nyt vastattavana olevan valtuustoaloitteen osalta on huomioitava myös tuleva sote-muutos ja siihen sisältyvät reunaehdot. Perusturva- ja terveyslautakunta on 15.12.2015 linjannut erityisryhmien asumista Kuopiossa ja asumisen tarpeista vuoteen 2030. Ko. linjauksen jälkeen valtakunnallinen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen peruslinjaus on muuttunut. Hallituksen valmistelemissa mallissa sosiaali- ja terveystalouden järjestäjänä toimii jatkossa maakunta. Maakunnan ja kunnan on yhdessä vastattava erityisryhmien asumisen kaavoituksesta ja asuntotuotannon järjestämisestä. Samassa yhteydessä on tullut voimaan laki kuntien ja kuntayhtymien eräiden oikeustoimien väliaikaisesta rajoittamisesta (8548/2016). Kuopion kaupunki ei mm. tämän vuoksi ole lähtenyt toteuttamaan esimerkiksi Vaalijalan laitoshoidon purkamista kaupungin investointeina. Sen sijaan laitoshoidon purkaminen on toteutunut uuden hankintasopimuksen kautta yksityisten toimijoiden palvelutuotantona.

6.2. Kehitysvammaisten henkilöiden laitoshoidon purku

Kuopion kaupunki toteuttaa kehitysvammaisten henkilöiden laitosasumisen purkamisen ja asumisen järjestämisen valtioneuvoston linjauksen mukaisesti vuoteen 2021 mennessä. Laitosasumisessa on ollut vuosittain noin 35 henkilöä. Vaalijalan laitoshoidon lakkaa pääosin Pieksämäen Nenonpellosta vuosien 2017- 2018 aikana. Jatkossa kuopilaisten palvelut tuotetaan niin, että heillä on mahdollisuus asua Kuopiossa ja että heidän palvelun tarpeensa ja yhteiskunnallinen osallistumisensa huomioidaan (työ, kulttuuri, vapaa-aika). Palveluilla tuetaan asiakkaan mahdollisimman itsenäistä arjessa selviytymistä sekä itsemääräämisoikeuden toteutumista. Kehitysvammaisten tarvitsemat ammatilliset koulutustarpeet toteutetaan asiakaslähtöisesti jatkossa kotikunnassa.

Perusturva- ja terveyslautakunta on kokouksessaan 23.9.2014 puoltanut Vaalijalan kuntayhtymän palvelukotihanketta kuopiolaisille autistisille ja aistimonivammaisille henkilöille. Ko. Sipulin palvelukoti on avattu Kuopiossa elokuussa 2017.

Taulukko 1. Vaalijalan laitoshoidon purkamisen nykytila ja suunnitelma 2017 – 2018

Vaalijala laitoshoido yht.	23 henkilöä
siirtosuunnitelma 2017	7 henkilöä
siirtosuunnitelma 2018 aikuiset	7 henkilöä
siirtosuunnitelma 2018 lapset	4 lasta
vaativa laitoshoido-tarve *tark. mukaista sijoitus- paikkaa ei tällä hetkellä tiedossa	5 henkilöä
yht.	23

6.3. Kehitysvammaisten ja vammaisten henkilöiden palveluasumisen nykytila

6.3.1. Kehitysvammaiset

Laitoshoidon purkaminen edellyttää riittävää määrää asiakkaiden tarpeisiin soveltuvia asuntoja. Riittävän palveluasuntokannan varmistamiseksi kehitysvammaisten henkilöiden asumispalvelujen kilpailutus ja hankinta toteutettiin vuonna 2016. Uusi hankintakausi alkoi 1.1.2017 ja sopimukset ovat voimassa toistaiseksi. Hankinnalla turvattiin kuopiolaisten kehitysvammaisten palveluasumisen tarpeet pitkällä tähtäyksellä. Vammaispalvelujen asumispalvelujen hankinta tulee ajankohtaiseksi maakunnallisesta järjestämisen näkökulmasta viimeistään sote-uudistuksen voimaantulon myötä.

Taulukko 1. Palveluasumisen ostopalvelukustannukset, koko vammaispalvelu v. 2017

Asuminen ostopalvelu 2017	ennuste 2017
kehitysvammaisten asuminen	8 495 302 €
vammaisten asuminen	1 542 041 €
yht.	10 037 344 €

Kehitysvammaisten palveluasumisen hankinnan perusteella vuonna 2017 kehitysvammaisten henkilöiden palveluasumista tuottaa kahdeksan (8) eri toimijaa, joilla on yhteensä 230 kodinomaista asumispaikkaa. Kaikki asiakaspaikat eivät ole kuopiolaisten käytössä, koska toimijoilla on sopimuksia myös lähialueen muiden kuntien kanssa. Kaksi sopimustoimijaa käynnistää uudisrakentamisen syksyn 2017 aikana, jolloin paikkaluku kasvaa vuoden 2018 aikana 30:llä (sen jälkeen käytettävissä yhteensä 260 asumispaikkaa). Vuonna 2018 käynnistyvien yksiköiden paikoista viisi asukaspaikkaa on varattu lapsille.

Hankintapäätöksen mukaisilla hinnoilla pystytään seuraamaan ja hallitsemaan sekä asiakkaan omia asumiskustannuksia että kaupungin maksamia kustannuksia. Hankinta myös yhtenäistää asiakkaan saaman palvelun laatua. Asumisen palveluissa on käytössä palveluluokat 1-4 asiakkaan toimintakyvyn mukaisesti (liite 1). Hankinnan yhteydessä jo ennestään palvelun piirissä olevalla asiakkaalla oli mahdollisuus vaihtaa valituksi tulleeeseen palveluasumisyksikköön. Vuonna 2017 otettiin käyttöön myös palveluseteli erityisen paljon tukea tarvitsevien ja autistien palveluasumiseen: palveluseteli avattiin myös päivätoimintaan tässä erityisen paljon tukea tarvitsevien kohderyhmässä. Palvelusetelillä on mahdollistettu kymmenen asiakkaan asuminen hänelle tarkoituksenmukaiseksi koetussa palveluasumisyksikössä.

Hankintasopimuksen lisäksi Kuopion kaupunki ostaa 96 kehitysvammaiselle henkilölle asumispaikan sosiaalisin perustein (17 toimijaa). Sopimukset ovat voimassa pääosin vuoden 2018 loppuun saakka. Vuonna 2017 Kuopion kehitysvammaisten palveluasuntokanta mahdollistaa asumisen eri ostopalvelutavoin toteutettuna 275 henkilölle (vrt. elokuu 2014 ostopalveluna 267).

Kuopion kaupungin omana tuotantona on kehitysvammaisten henkilöiden asumispaikkoja 79 (vuonna 2014 90 paikkaa). Kaupungin omia asumisyksiköitä ovat Maljapuron ja Meninkäisen palvelukodit Kuopiossa, Puusepän tukiasunnot Kuopiossa, Pihlajakoti Maaningalla sekä Hevoshaan tukiasunnot Juankoskella. Maaningan Pihlajakodin ja Rajalan tukiasuntojen asumispaikkojen määrää on vähennetty vuoden 2017 aikana, koska asiakkuudet Maaningan alueella ovat vähentyneet. Maljapuron palvelukoti tuottaa lyhytaikaista (intervalli) hoivaa ja hoitoa noin 12-16:lle henkilölle vuodessa.

Kehitysvammaisen ja vammaisen henkilön asumis- ja palvelutarve käsitellään monialaisessa palveluohjaustiimissä. Asiakkaan ja hänen läheistensä mukanaolo palvelujen suunnittelussa ja niiden järjestämisessä on tärkeää asiakkaan kuulemisen, osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden turvaamiseksi. Edellä kuvatuilla asumisen tarpeen arvioinnin ja palveluasumisen tuottamisen tavoilla kehitysvammaisten henkilöiden eri palveluasumisen muotoihin ei ole jonoa ja asiakkaan tarpeisiin pohjautuva asumisratkaisu järjestyy nopeasti ja joustavasti. Kehitysvammaisten tuetun asumisen ja palvelu asumisen ostopalvelukustannukset ovat vuonna 2017 yhteensä n. 8,5 M€.

Vammaispalveluissa asiakkaita on yhteensä 3371, joista alle 18-vuotiaita on 406 henkilöä. Kehitysvammaisia heistä on 858, joista kotona asuu 504. Kuopion kehitysvammaneuvoalan hoidossa olevien henkilöiden lukumäärä on kasvanut perustuen sekä toteutuneihin kunta-liitoksiin että syntyneisiin kehitysvammaisiin lapsiin. Tulevaisuuden tarpeen arvioinnin pohjana käytetään kehitysvammaneuvoalan asiakasmääriä. Vuosittain tuen piiriin tulee noin 30 uutta asiakasta. Päätyviä asiakkuuksia on vuosittain alle 10.

Taulukko 1. Kehitysvammaisten henkilöiden asumisen nykytila ja ennuste 2019

Kehitysvammaisten henkilöiden asuminen	Palveluasuminen oma koti	Perhehoito	Tuki-asuminen	Palveluasuminen PL 1	Tehostettu palveluasuminen PL 2	Vaativa tehostettu palveluasuminen PL 3	Erityisen vaativa tehostettu palveluasuminen PL 4	Laitoshoito	Yht.
oma tuotanto	0	0	45	5	29	0	0	0	79
2019			25						25
2019 oma kaikki yhteensä									104
osto	2	14	11	42	150	18	15	23	275
2018					25				25
2018 osto kaikki yhteensä									300

Taulukko 2. Vammaisten henkilöiden asumisen nykytila. Vammaispalvelulain mukaisessa palveluasumisesta ei ole jaoteltu eri palveluluokkiin.

Vammaisten henkilöiden asuminen	Palveluasuminen oma koti	Perhehoito	Tuki-asuminen	Palveluasuminen PL 1	Tehostettu palveluasuminen PL 2	Vaativa tehostettu palveluasuminen PL 3	Erityisen vaativa tehostettu palveluasuminen PL 4	Laitoshoito	Yht.
oma tuotanto	0	0	0	0	0	0	0	0	0
osto	40	0	0	38	0	0	0	0	78

Taulukko 3. Kehitysvammaisten lasten asumisen nykytila ja ennuste 2018

Kehitysvammaisten lasten asuminen	Palveluasuminen oma koti	Perhehoito	Tuki-asuminen	Palveluasuminen PL 1	Tehostettu palveluasuminen PL 2	Vaativa tehostettu palveluasuminen PL 3	Erityisen vaativa tehostettu palveluasuminen PL 4	Laitoshoito	Yht.
oma tuotanto	0	0	0	0	0	0	0	0	0
osto	0	0	0	0	2	0	0	4	6
2018					4			0	6

6.3.2. Vammaispalvelu

Kuopion kaupungilla ei ole omaa vammaisten henkilöiden asumispalvelutuotantoa. Vammaispalvelun asiakkaiden asumispalvelutarve toteutuu ostopalveluna perustuen asiakkaan yksilölliseen tarpeeseen ja elämäntilanteeseen. Viime vuosina vammaisten henkilöiden halu asua omassa kodissa on lisääntynyt, jolloin arkielämän tuki, hoiva ja hoito tuotetaan niin sanottuna lakisääteisenä palveluasumisena omaan kotiin. Palveluasumisen omaan kotiin tuottaa joko kotihoito tai yksityinen toimija. Vammaispalvelun asumispalvelupaikkoja ostetaan ostopalveluna 10 eri toimijalta, joilla on erikoisosaamista vammaisten henkilöiden toimintakyvyn ja kuntoutumisen ylläpitämiseen ja edistämiseen. Asumispalvelutuotanto ja tarjonta ovat riittävät, eikä asumiseen ole jonoa. Vammaisten asumispalveluiden ostopalvelu kustannukset ovat n. 1 54 M€ vuonna 2017.

6.4. Vammaispalvelujen asumisen suunnitelma

Kuopion kaupunki kehittää vammaispalvelujen toimintaa maakunnallisen järjestämisvastuun mukaisesti sote-yhteensopivaksi. Tavoitteena on edistää asiakkaiden terveyttä ja toimintakykyä, itsenäistä selviytymistä, osallisuutta ja selkeyttää palvelujen saatavuutta. Kehitysvammaisten ja vammaisten henkilöiden asumisen lähtökohtana ovat henkilön omat tarpeet ja toiveet. Kuopion kaupungissa asumisen ja kotiin tarjottavien palvelujen keskeisenä strategisena tavoitteena on lähipalvelualueiden rakentaminen. Asuntojen tulee olla lähipalvelualueilla, missä muun väestön asunnot ja palvelut ovat. Tavalliset asunnot otetaan entistä laajemmin myös erityisryhmien käyttöön ja kunta tuottaa niihin asukkaan tarvitseman tuen.

Asiakkaalle laaditaan hänen tarpeisiinsa perustuva palvelusuunnitelma, joka sisältää myös asumis- ja päivätoimintasuunnitelman. Asiakkaan yksilöllinen viikko-ohjelma, toimintaky-

vyn tukeminen, seuranta ja arviointi mahdollistavat toimintakyvyn ylläpitämisen ja edistymisen asumispalveluissa. Päivätoiminta on asiakkaan toimintakykyä ylläpitävää ja edistävää toimintaa sekä selkeyttää asiakkaan päivärytmiä. Kehitysvammaiset henkilöt tarvitsevat yksilölliseen tarpeeseen perustuen erilaisia tukipalveluja ja moniammatillista osaamista (mm. lääkäri-, psykologi-, fysioterapiapalveluja).

6.5. Vammaispalvelujen asumisen kehittämistarpeet

Kehitysvammaisten henkilöiden yksilöllisen asumisen kehittäminen, laitoshoidon hallittu vähentäminen ja aikuisten kehitysvammaisten henkilöiden lapsuudenkodista muuttamisen mahdollistaminen edellyttävät useita eri toimenpiteitä. Asuntotarjonnan varmistamisen lisäksi keskeistä on asiakkaan palvelutarpeen mukaisesti järjestettävät itsenäistä elämää ja asumista tukevat palvelut (mm. asumisen ohjaus, henkilökohtainen apu), riittävä ja ammattitaitoinen henkilöstö sekä asumiskustannusten hallinta.

6.5.1. Tukiasuminen

Kehitysvammaisten asumispalveluissa edistetään vuosina 2018 – 2019 tukiasumisen eri muotoja itsenäistyvien nuorten kohdalla. Tuetussa asumisessa asuva henkilö tarvitsee tukea ja ohjausta kyetäkseen asumaan itsenäisesti kotonaan tai tukiasunnossa. Henkilö asuu lähtökohtaisesti omassa kodissaan (vuokra-, omistus- tai muussa vastaavassa asunnossa). Asumisen ohjaus toteutetaan asiakkaan kodissa, jossa ohjaaja käy asiakkaan tarpeen mukaan ja sovitusti sekä ohjaa arjen asioiden hoidossa. Tavoitteena on, että kehitysvammaisella henkilöllä on oma koti ja siihen kuuluva itsemääräämisoikeus. Kaupungin omana tuotantona tukiasumista on Puusepän yksikössä (45 asuntoa), vapailla asuntomarkkinoilla sekä asumispalveluyksiköiden läheisyydessä sijaitsevilla tukiasunnoilla. Tukiasumisen tarpeeseen vastaa osaltaan vuonna 2019 valmistuva Puuseppä 2, johon tulee 25 uutta asuntoa (Vuorikatu 27).

6.5.2. Perhehoito

Vammaisten perhehoidon asiakkaiden määrässä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia viime vuosina. Erityishuoltopiirien johdolla tehtyjen alueellisten suunnitelmien mukaan vammaisten henkilöiden perhehoidon lisääminen sisältyy Kuopion kaupungin tavoitteisiin.

6.5.3. Tilapäinen hoito

Perheiden hyvinvointia tukevissa palveluissa on tarvetta kehittää lyhytaikaisen hoidon (ns. tilapäishoidon) saatavuutta. Tarve on erityisesti lasten tilapäishoidon paikoista, jotka toteutuvat ostopalveluna eri toimijoilta. Tavoitteena on, että perheiden käytössä on vuosina 2018 - 2019 Kuopiossa sijaitseva lyhytaikaisen hoidon yksikkö.

6.5.4. Hyvinvointiteknologia

Hyvinvointi- ja turvateknologian hyödyntämisessä on tavoitteena tuottaa sellaisia teknologiaa hyödyntäviä apuvälineitä, jotka tukevat vammaisten ja kehitysvammaisten kotona asumista, sosiaalisten suhteiden ylläpitoa ja lisäävät turvallisuuden tunnetta.

6.6. Yhteenveto

Vammaispalveluiden kokonaisuudessa asumispalveluiden nykytuotanto vastaa asumispalveluiden osalta tarpeeseen. Vuosittaiseen asiakasmäärään suhteutettuna todetaan, että sekä kehitysvammaisten että vammaisten asumispalveluiden tuotanto pystyy vastaamaan tarpeeseen. Suunnitelmissa ja toiminnan kehittämisessä huomioidaan sote-uudistus. Vammaispalvelujen kokonaisuus on linjattu Pohjois-Savon sote-uudistuksen PoSoTe-alatyöryhmän 'Yhteiset ja työikäisten palvelut' loppuraportissa 26.5.2017.

7. Asuntotoimen näkökulmia valtuustoaloitteeseen

Kuopion kehitys on hyvässä vauhdissa ja kaupungin imago on erittäin hyvä. Kuopio koetaan vetovoimaiseksi ja houkuttelevaksi kaupungiksi, jossa asutorakentaminen on tällä hetkellä erittäin vilkasta. Kuopion tavoitteena on ollut vähintään 800 uuden asunnon valmistuminen vuosittain ja lähivuosina tavoite ylittyy selvästi. Kuopioon valmistuu reilu tuhat kerrostalo- ja vuokra-asuntoa vuosittain ja näistä suurin osa soveltuu hyvin ikääntyville nykyaikaisuuden ja esteettömyyden vuoksi. Kuopion tavoitteena on, että noin 300 uutta asuntoa rakennettaisiin vuosittain ns. kohtuuhintaista tuotantoa eli mm. asumisoikeusasuntoja, korkotuettuja vuokra-asuntoja tai muita vuokra-asuntoja.

Ikääntyville soveltuvia täydellisellä palveluasuntovarustuksella rakennettuja asuntoja ovat viime vuosina rakentaneet mm. Kuopion Vanhustenkotiyhdistys ry sekä Vanhusten ja Lasten tukisäätiö r.s, joiden lisäksi useat muutkin valmistuneet kohtuuhintaiset vuokra- ja asumisoikeusasunnot (mm. Niiralan Kulma Oy:n, TA-Asumisoikeus Oy:n ja Avain Asumisoikeus Oy:n asunnot) soveltuvat vanhusväestön käyttöön. Kuopion Vanhustenkotiyhdistys ry:lle, kaupungin vuokrataloyhtiöille sekä asumisoikeusyhtiöille on valmistumassa useita uusia kohteita myös tulevana vuosina.

Kaupungin asuntotoimi edistää uusien ikääntyville soveltuvien ja myös palveluasumisen kriteerein varustettujen kohteiden rakentamista Kuopioon. Omistusasuntojen ja asumisoikeusasuntojen kohdalla kannustetaan erityisesti senioreille ja ikääntyville soveltuvien kohteiden rakentamiseen, samalla kun myös nykyisen vanhan asuntokannan peruskorjaamista ja esteettömyyttä edistetään. Vanhoihin kerrostaloihin jälkiasennettavat hissit, porrasluisat ja automaattiset ovet ovat olennainen osa peruskorjaamistyötä ikääntyvien tarpeisiin. Näitä varusteluja ja ratkaisuja ARA (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus) avustaa jälkiasennuksina vanhoihin taloihin, jonka lisäksi Kuopion kaupunki (asuntotoimi) avustaa myös hissien suunnittelua ja rakentamista.

Kuopion kaupunki on linjannut perusturvan ja terveydenhuollon palveluverkostojen kehittämisselvityksessä (valmistunut v. 2013), että vanhusten palveluasuntoja ja asumispalveluja sekä erityisesti ikääntyville soveltuvien ja varustettujen asuintalojen rakentamista ohjataan Kuopiossa ns. lähipalvelualueille eli kampusalueille. Näitä lähipalvelualueita tai sellaisiksi tulkittavia ovat: Keskusta, Puijonlaakso, Männistö, Levänen ja Pyörö. Kaupunkialueen lisäksi lähipalvelualueiden kaltaisia kokonaisuuksia on Nilsissä, Maaningalla, Vehmersalmella, Karttulassa sekä Riistavedellä.

Lähipalvelualueissa on kyse asumisen ja palveluiden yhdistämisestä niin, että eri ryhmien asumista sijoitetaan tiiviiksi, mutta viihtyisiksi kokonaisuuksiksi tähän tarkoitukseen suunnitelluille alueille. Lähipalvelualueen ydinpalveluiksi tavoitellaan mm. erimuotoisia

18.10.2017

Julkinen

asumispalveluja, kotiin tarjottavia palveluja, toimintakeskusta, asukastupaa ja Terve Kuopio – kioskin etäpistettä. Lähipalvelualueen käytännön toteutuksessa huomioidaan palvelujen järjestämisen monimuotoiset vaihtoehdot huomioiden kunkin alueen asiakastarpeet ja mahdollinen kolmannen sektorin ja ulkoisten palvelun tuottajien toiminta. Lähtökohtaisesti on ajateltu, että tehostettua palveluasumista keskitetään ensisijaisesti lähipalvelualueiden keskusten yhteyteen ja niiden välittömään läheisyyteen. Lähipalvelualueiden yhteyteen pyritään keskittämään myös muuta asumista eli näistä muodostuisi ns. elinkaarikortteleita, jossa asuu eri-ikäisiä asukkaita ja joissa asukkaat voivat valita erityyppistä asumisen tukea tarpeiden mukaan. Lähipalvelualueiden muodostamisessa on syytä huomioida se, että pyritään välttämään liian suuret yksiköt ja erityisasumisen keskittymät. Lähipalvelualueet ovat kaikille asukkaille avoimia ja ne pyrkivät jatkuvaan vuorovaikutukseen alueensa asukkaiden kanssa.

Tonttitarjonnan ja alueiden houkuttelevuuden näkökulmasta edellä mainitut kampusalueet eivät ole tasavertaisia ja etenkin Kuopion keskustan alueella tonttitarjontaa ei käytännössä ole. Männistön alueen kampus on jo rakentunut lähes kokonaan ja Kuopion Vanhustenkotiyhdistys ry rakentaa viimeiselle tontille uuden talon hyvin pian. Männistön liikekeskukseen on lisäksi tulossa Lujan vapaarahoitteinen kerrostalo, joka soveltuu myös ikääntyvien tarpeisiin. Kehittämisen kannalta Puijonlaakso (nykyinen palvelukeskuksen paikka) ja Pyörö soveltuvat parhaiten tulevana vuosina kehittämisen kohteeksi. Näiden lisäksi tulevana vuosina useisiin keskustan kehittämiskohteisiin on suunniteltu ja oletettavasti tulee yksityistä hoivatuotantoa.

Pyörön kampusalueella käynnistyy syksyllä 2017 elinkaarikorttelin kehittämistyö yhteistyössä Kuopion kaupungin asuntotoimen, perusturvan, kaavoituksen ja Savonia AMK:n kanssa. Työssä mietitään ratkaisuja ikääntyvien tarpeisiin. Työ on kuitenkin hyvin alussa ja kortteli saattaa tarvita kaavamuutoksen, jolloin rakentaminen ajoittuu vasta pidemmälle, usean vuoden päähän. Vastaavasti Puijonlaakso on odottanut jo vuosia kehittämistyön käynnistämistä ja ratkaisuja nykyisten Puijonlaakson palvelukeskuksen asumispalvelujen suhteen. Sote-uudistus ja voimassa oleva puitelaki ovat hidastaneet näiden kampusalueiden kehittämistyötä ja uusien hankkeiden suunnittelua ja etenemistä rakentamiseen.

Tällä hetkellä yksityisten hoivayrittäjien tonttikysyntä on erityisen suurta kaupunkia kohtaan eli yrittäjillä on halukkuutta investoida uusiin hoivakoteihin jo nyt tulevaan maakuntaudistukseen varautuen. Kuopiossa on parhaillaan joitakin markkinaehtoisia hoivakotihankkeita (eivät sido sopimuksin kaupunkia) suunnitteilla ikääntyville ja muille erityisryhmille, mutta näiden toteutuminen on ollut hidasta. Hankinnan yhteydessä ja siihen liittyen toteutui ikääntyvien kohdalla Ukkokodin uudishanke. Hankinnan osalta jatkossa mahdollisuuksina ovat uudiskohteet milloin ne ovat nykyistä asuntokantaa korvaavia. Samoin tehty asumisen hankinta mahdollistaa markkinaehtoisen toimijuuden esim. palvelusetelimekaniikalla. Mikäli markkinaehtoisesti riittävää tuetun asumisen asuntokantaa ei synny, kaupunki voi osoittaa kiinteistökehityskohteen tai vapaan tontin, johon erikseen kilpailutetaan investori. Näin syntyvän kohteen palvelutuotanto järjestetään kaupungin toimesta tai erillisen palvelukilpailutuksen perusteella.

Kuopion kaupungin asuntotoimi kannattaa suunnitelman tai ohjelman laatimista vanhus-, vammaisten ja erityisryhmien asumistarpeiden ja asumispalvelujen kehittämiseksi jo ennen maakuntaudistuksen toteutumista ja asumispalvelujen siirtymistä maakuntien vastuulle. Valtuustoaloitteessa esiin nostettu esimerkki noin 100 henkilön asumisratkaisujen

löytämisestä hyvinkin nopeasti liittyy oletettavasti lähinnä tehostetun palveluasumisen kehittämiseen ja vaatii kaupunkiin sellaisia asuntoja, jotka sisältävät erityisratkaisuja ja varustelua ikääntyvien asumisen järjestämiseksi sekä sitoumuksia kaupungin palvelujen järjestämiseen. Näitä ratkaisuja (varusteet/teknologia) normaali asuntotuotanto ei tuota osana asuntomarkkinoiden toimintaa, vaan niiden rakentamiseksi vaaditaan vahvaa eri tahojen sitoutumista ja yhteistyötä sekä myös melko suurta riskinottoa nykyisessä toimintaympäristössä. Sote-uudistuksen myötä vastuu tehostetun palveluasumisen järjestämisestä siirtyy sotelle. Ns. normaali asuntokanta vastaa kuitenkin tulevaisuudessa asumisen tarpeisiin ensisijaisesti, kun yhä suurempi osa ikääntyvistä sekä erityisryhmien asiakkaista saa tuen, hoidon ja palvelut omaan kotiinsa.

8. Kaupungin kiinteistöt, kehitys ja suunnitelmat

Kuopion Tilakeskus hallinnoi ja ylläpitää kaupungin suoraan omistamia hoivakiinteistöjä (pitkäaikaishoiva, tehostettu palveluasuminen, palveluasuminen) ja kehittää niitä yhdessä palvelualueen kanssa. Tilakeskus toimii myös asiantuntijana ja palvelualueen tukena ns. välivuokrauskohteissa (Mäntykampus, Tervaniitty, Aurinkopuisto).

Viime vuosina on keskitytty lähinnä kiinteistöjen ylläpitoon, kun sote- ja maakuntauudistuksen takia kiinteistöjen tulevaan käyttöön liittyy epävarmuustekijöitä. Hankkeita on keskeytetty suunnitteluvaiheessa ennen toteutuspäätöksiä.

Yksittäisistä kiinteistöistä todettakoon, että Puijonlaakson palvelukeskus alkaa olla elinkaarensa lopussa ja lähivuosina on ratkaistava peruskorjataan rakennus vai päädytäänkö uudisrakennusvaihtoehtoon, johon voisi liittyä vahvan uuden lähipalvelualuekonseptin suunnittelu ja toteutus. Leväsen palvelukeskuksen Kivelä-rakennus on tyhjiillään ja odottaa päätöksiä tulevasta käyttötarkoituksesta ja peruskorjauksesta.

9. Tiivistelmä ja ehdotus jatkotoimenpiteiksi

Kaikkien tarkastelussa olleiden ryhmien osalta tulevaisuuden haasteisiin vastaaminen vaatii oman erityishuomionsa.

Ikääntyneillä oleellista ja keskeistä on sopivan asuntokannan syntyminen eri lähipalvelualueilla, jonne kehittyvää avohoidon palvelutuotantoa voidaan logistisesti tarkoituksenmukaisesti tuottaa. Huomiotta ei voi jättää myöskään riittävän palveluasumiseen soveltuvan asuntokannan syntymisen tarvetta ikääntymiskehityksen johdosta joko yksityisten toimijoiden tai kaupungin organisoimana. Nykyisten kaupungin omistamien hoivakiinteistöjen osalta niiden kehityskaari ja korjausinvestoinnit osana maakunnan palvelurakennetta tulee myös ratkaistavaksi. Kokonaisuutena arvioiden ikäihmisten asumisessa tarvitaan sekä laadullista että määrällistä kehittämistä.

Erityisryhmien ja vammaisten sekä kehitysvammaisten osalta maakunnan järjestämisvastuun mukaiset toimenpideinjaukset tulevat ratkaisemaan osaltaan tulevaisuuden kehityskuva. Tämä ei kuitenkaan poista tarvetta kehittää näitäkin toimintoja ennakoivasti ja asumisen ja palvelutuotannon tarpeet huomioivasti. Kehityksen keskiössä on mahdolli-

18.10.2017

Julkinen

suuksien mukainen asuminen osana normaaliyhteiskuntaa ja sen mahdollistavan asutuskannan kehittyminen ja sen ympärille ja sitä tukevat avopalvelurakenteet.

Kehityskuvana tulevaisuuteen nähdään edelleen lähipalvelualuemallin mukainen asumisen suunnittelu. Hyvänä esimerkkinä toimii jo toteutettu Mäntykampus. Tätä kehitystä edistetään tällä hetkellä Pyörön lähipalvelualueen suunnittelulla ja valmistelulla kohti poliittista päätöksentekoa. Suunnittelussa hyödynnetään Mäntykampuksen kokemuksia. Valmistelemaan suunnittelutyöhön kaavoitus, asuntotoimi ja hoivapalvelut ottavat mukaan myös Savonia AMK:n arkkitehtiopiskelijat.

Käytännön toimijaksi asumisen suunnittelun tehtäväalueelle tullaan palkkaamaan määräaikainen asumisen koordinaattori, jonka tehtävänä on edelleen jalostaa aiempaa lähipalvelualuemallia ja käytännössä työskennellä asuntotoimen, kaavoituksen peruspalveluiden palvelutuotannon ja rakentamisen ammattilaisten välimaastossa.

Asumisen ja asumispalveluiden kokonaisvaltainen suunnittelu ja toimenpiteet edellyttävät monialaisen kokonaissuunnitelman valmistelua sekä asumistarpeiden ennakointiin ja haltuunottoon osoitettua kunnan ja maakunnan yhteistä kehittämisrakennetta tuleville vuosille. Esimerkiksi ikääntyneiden määrän edelleen kasvaessa tarvitaan jatkuva toimintamalli, jolla turvataan ikäihmisille sopiva jatkuva asuntotuotanto tulevaisuuden tarpeisiin ja pidetään asumisen odottajien jonot kohtuullisina.

Ajankohtainen tilanne, jossa näkymä maakunta-soten järjestämisvastuun mukaiseen tavoitetaan on varmistumatta, on haasteellinen suunniteltaessa kaupungin kiinteistöjen kehityskaaren mukaisia toimenpiteitä. Myös lainsäädäntöön liittyvä sote- investointirajoitus osaltaan mutkistaa tilannetta. Yksityisten markkinaehtoisten toimijoiden investointihalukkuutta kannattaa ylläpitää ja mahdollistaa investoinnit varsinkin tilanteessa, jossa olemassa olevien tuetun asumisen mahdollistavien asuntojen määrä (julkinen ja yksityinen asuntotuotanto) ei näyttäisi kattavan tulevaisuuden tarpeita.

Yksityiskohtaista asiakasryhmäkohtaista suunnittelua asumisen edistämiseksi tullaan edistämään tila- ja palveluverkostoyöryhmässä, jossa edustettuina ovat palvelualueet, tilakeskus, asuntotoimi ja kaupunkisuunnittelu.